

Breukelen, Brooklyn en Bruickleen

R.T. van de Geer
Nassauplein 1, 3621 EA Breukelen

In de lente van 1992 bracht ik een vakantie door op Long Island, een eiland ten oosten van New York. In mijn vakantiehuisje daar vond ik een schoolboek, getiteld "The Long Island Story".¹ Als Breukelaar was ik natuurlijk benieuwd of er ook iets over Brooklyn in zou staan. Ik kwam wel aan mijn trekken: een heel hoofdstuk was gewijd aan de Hollandse periode.

Herkomst van de naam Brooklyn

Eerst werd in dat hoofdstuk in "The Long Island" vermeld dat het Nederlandse bestuur land aanbood aan Hollandse kolonisten, die dit land tien jaar moesten bebouwen ter verkrijging van de eigendom, terwijl een tiende van de opbrengst aan het bestuur moest worden afgestaan. De letterlijke Engelse tekst luidt als volgt:

"The Dutch East [moet zijn: West, RvdG] India Company wanted to keep control over Long Island. They offered land to Dutch settlers who would start farms in the Brooklyn area. To own this property settlers had to farm the land for ten years. They also had to give one tenth of what they grew to the Company."

Dan volgt een merkwaardige passage over de naamgeving. Het zou gaan om een kolonie van vijf dorpen, die Bruyckleen heette, wat in het Nederlands "free loan land" zou betekenen. Naderhand herdoopten de Engelsen dit in Brookland, nu Brooklyn. Bijgevoegd werd een afbeelding van "a Dutch household in Bruyckleen", compleet met lange Goudse pijpen en dergelijke.

"This colony of five villages was called Bruyckleen. This means free loan land in Dutch. The English renamed the area Brookland. Today we call it Brooklyn."

Dus geen Breukelen, maar Bruyckleen, omdat het land in bruickleen werd gegeven. Als dit schoolboek de waarheid zou spreken, zouden Breukelen en Brooklyn dus niets met elkaar te maken hebben . . .

De "History of the City of Brooklyn from its Settlement to the Present Time", een boek dat in het gemeentearchief van Breukelen te vinden is, verklaart het echter heel anders²:

De kolonisten noemden hun dorp Breuckelen. We weten niet zeker of de naam eenvoudig een naam was uit het oude land gegeven ter dierbare herinnering aan wat men achter had gelaten of dat ze de bodemgesteldheid weergaf, of beide. Het Hollandse Breukelen had, naar men aannam, zijn naam ontleend aan het moerassige land. En men vertelt, dat Brooklyners rond 1800 zich nog herinnerden dat de bodem vroeger nogal wat welwater bevatte. De Hollandse boeren kunnen dus hun dorp, gevestigd in moerassig broekland, genoemd hebben naar het Hollandse prototype. "Breuckelen" werd zo gespeld tot het eind van de 18de eeuw. Toen ging men algemeen over op Brooklyn. (*Vrij vertaald, iets bekort.*)

David Ment³ gaat eveneens op deze zaak in. Hij stelt, dat in de koloniale periode de huidige "Borough of Brooklyn" verdeeld was in zes steden: Breuckelen, Bushwick, Flatbush, Flatlands, Gravesend en Nieuw Utrecht (zie Afbeelding 1). De Nederlandse kolonisten zouden de naam Breuckelen op verschillende manieren hebben gespeld, waaronder Breucklijn, Breuck-

Afb. 1. Kaart met de grenzen van de oorspronkelijke Nederlandse en Engelse plaatsen die gezamenlijk het huidige Brooklyn vormen. (Uit: E. Nooter, 1984. *The Old Dutch Homesteads of Brooklyn*. The Long Island Historical Society, Fig. 1.)

land, Brucklyn en Broucklyn. Langzaam verengelste dit tot Brookland of Brookline, waarna aan het eind van de 18de eeuw de standaardspelling Brooklyn werd.

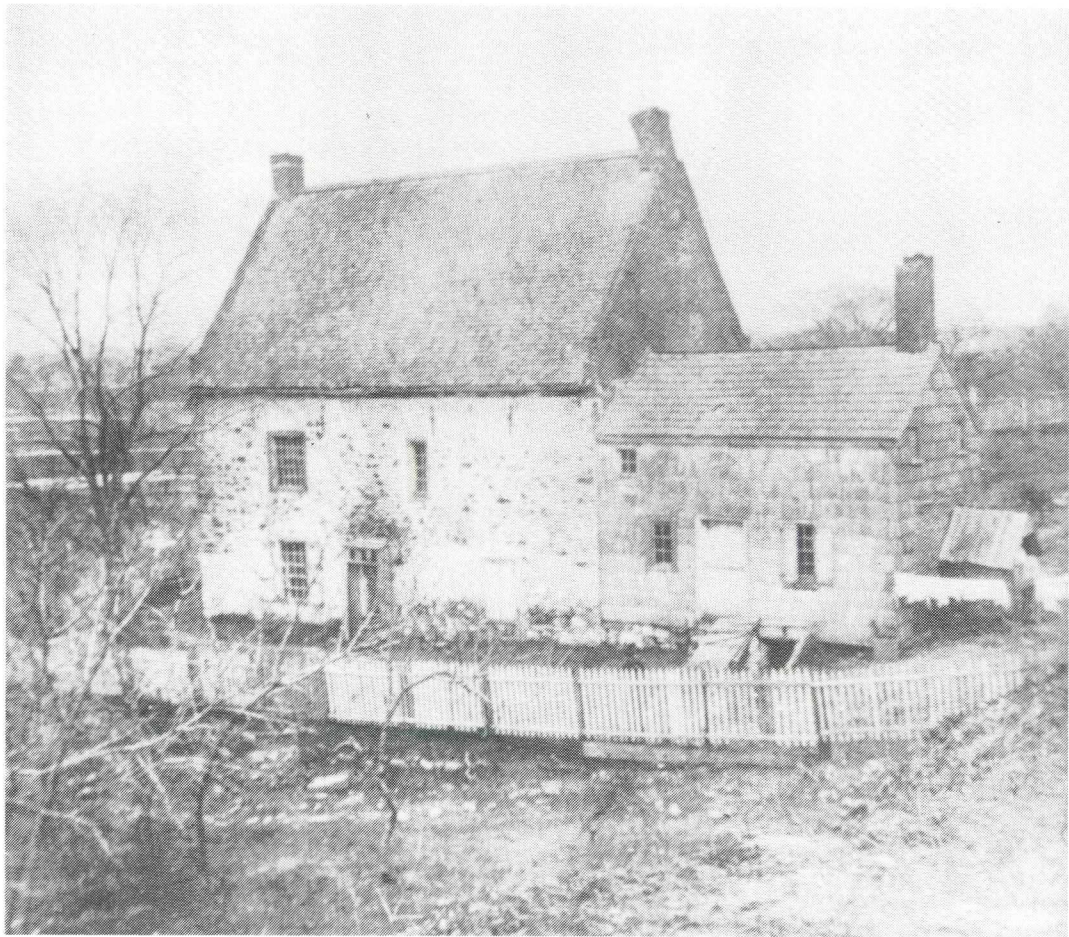
Kolonisatiegeschiedenis

Wat te denken van dit alles? Een overzicht van de omstandigheden waaronder de kolonisatie van het westelijke gedeelte van het Lange Eijlandt (nu

Long Island) plaatsvond is daarvoor nuttig.

De kolonie Nieuw Nederland, gesticht in 1623, aanvankelijk alleen op Manhattan, groeide slechts langzaam, vooral door slecht bestuur. Dit was te meer bedreigend, omdat de Engelsen aanspraak op het gebied maakten en zowel vanuit het noorden als vanuit het zuiden opdrongen. Reeds in 1629 begon men daarom in de gehele kolonie land op gunstige voorwaarden uit te geven, deels aan zelfstandige kolonisten, deels aan patroons die dan elk voor vijftig pachters moesten zorgen. Dat laatste mislukte vaak, omdat de patroons traag waren met de feitelijke kolonisatie. Zo ook op Long Island. Gouverneur Van Twiller stichtte daar in 1636, vrij ver landinwaarts, op papier Nieuw-Amersfoort (later herdoopt in Flatlands). Pas jaren later begon de feitelijke vestiging, en eerst in 1647 werd de nederzetting als zodanig erkend. Eveneens in 1636 stichtte men Midwout, ook wel Vlackebosch genoemd (later Flatbush) en kort nadien bouwde men enkele huizen aan de westkust tegenover Manhattan bij Gowanus en Wallabout.

In 1642 ging een veer Long Island verbinden met de hoofdnederzetting Nieuw-Amsterdam op Manhattan. De aanlegplaats lag tussen Gowanus en Wallabout in. Noordelijk van Wallabout stichtte men Boswijk (nu Bushwick). In 1643 vestigden zich zuidoostelijker, in Gravesend, Engelse dissenters

Afb. 2. Foto uit ca. 1870 van het Vechte-Cortelyou House, een gedeeltelijk van steen opgetrokken boerderij waarvan het oudste gedeelte uit 1699 stamt. (Uit: E. Nooter, 1984. *The Old Dutch Homesteads of Brooklyn*, Fig. 7.)

(niet-Anglicaanse protestanten), die het religieus tolerantere Nederlandse gezag prefereerden boven het Engelse. Nog later, pas in 1646, ontstond anderhalve kilometer landinwaarts van de aanlegplaats van het veer de vestiging Breuckelen, in 1647 ten zuiden daarvan Nieuw-Utrecht, en in 1654 in het oosten Oostwout.

Wij kunnen ons deze nederzettingen niet bescheiden genoeg voorstellen. De hoofdvestiging Nieuw-Amsterdam zelf telde in 1628 slechts 270 inwoners, en in 1664 (het jaar waarin de Engelsen de kolonie Nieuw-Nederland veroverden) nog maar 1500. Henricus Selijns, de Hervormde predikant van "Breuckelen", telde daar in 1664 slechts 31 huishoudens en 134 personen (inclusief de woningen bij Gowanus, Wallabout en de aanlegplaats van het veer).⁴

Conclusies

Het vorenstaande⁵ leidt mijns inziens tot de volgende conclusies. De vestiging van "Breuckelen" betrof een kleine, aanvankelijk niet erg succesvolle kolonisatie; de naamgeving zal men dus ook niet erg gewichtig hebben gevonden. De voorwaarden voor landuitgifte weken niet af van die elders en de spelling "Bruyckleen" kwam vroeger (zie Ment³) niet voor. De opvattingen in het schoolboek zijn dus onjuist. Dit gaat er trouwens ook ten onrechte van uit dat de hele kolonie de naam Brooklyn droeg, maar dat was slechts de naam van een der zes (niet vijf) dorpjes. Het woord "town" (= stad) wekt onjuiste associaties. Pas later, in de 19de eeuw, werd Brooklyn een verzamelbegrip voor het hele gebied (en meer, zoals we zullen zien).

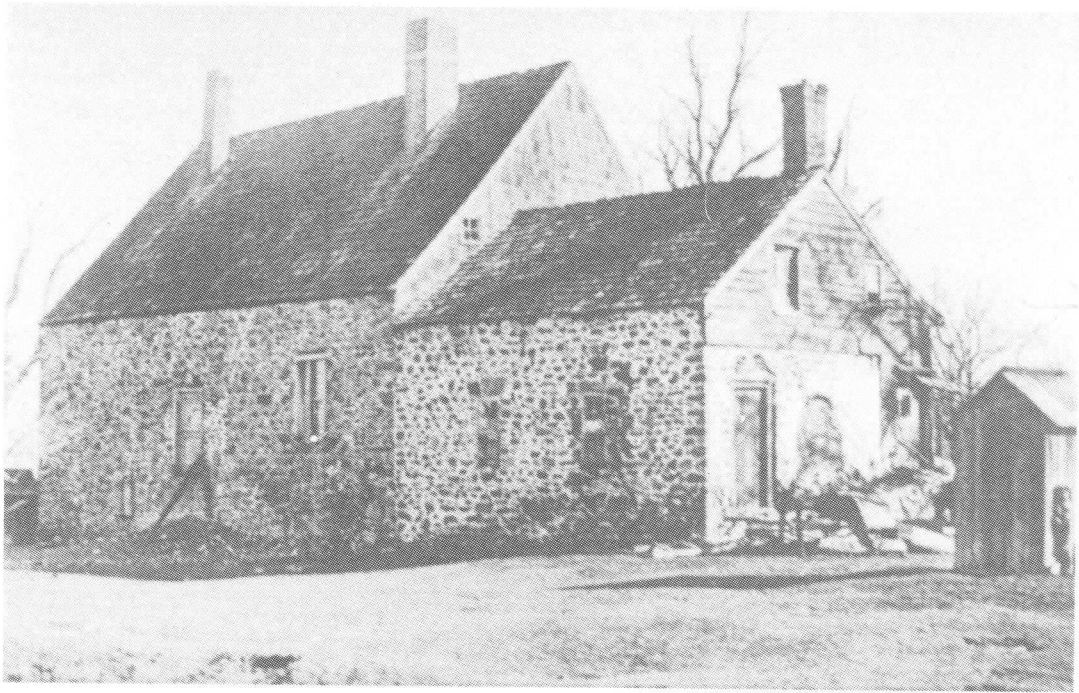
Even terzijde: de bungalow "Op de Breucklijn" aan de Linnaeusdreef draagt een naam die volgens Ment wel in plaats van "Breuckelen" voorkwam.

Van consequente Utrechtse naamgeving is zeker sprake: Amersfoort (1636), Boswijk (bij Doorn) (1640), Breuckelen (1646), Utrecht (1647). De Utrechtse invloeden waren in de kleine gemeenschap Nieuw-Nederland relatief groot. De Utrechenaar Mijndert van der Horst stichtte als patroon een succesvolle kolonie aan de Hudson, in 1640 vestigden vijftig Utrechtse kolonisten zich in de Zweedse kolonie aan de Delaware, net ten zuiden van Nieuw-Nederland, en in 1651 sloot Dirck Willemsz van Schalkwijk een kolonisatiecontract met de patroon van Nieuw-Amersfoort. Gouverneur Van Twiller, die in 1636 met de naamgeving begon, was trouwens zelf afkomstig uit het Utrechts-Gelderse grensgebied. De naam is waarschijnlijk ontleend aan het goed Cleyn Twiller bij Scherpenzeel, even ten zuiden van Amersfoort.⁶

Heimwee van de kolonisten speelde geen rol: ze waren te onbeduidend qua aantal en invloed. Waarschijnlijk is men in de lijn Amersfoort - Boswijk voortgegaan, en dan kan bij de Breukelse keus de bodemgesteldheid hebben meegeteld. Bij geen der stichters blijkt een Breukelse afkomst. In elk geval: Breuckelen (conform Selijns), geen Bruickleen.

Huidige situatie

De kaart van nu ziet er heel anders uit. Het district Brooklyn (deel van New York City) bestrijkt het gebied van de vroegere zes dorpjes (op een stukje Bushwick na) en reikt ook nog wat oostelijker. Er zijn enkele Nederlandse namen (Van Brunt Street, Lefferts Avenue, Middagh Street, Dijker Beach, New Utrecht Avenue). Soms zijn ze verengelst. In Flushing Avenue, Cripplebush en Coney Island zijn bij voorbeeld Vlissingestraat, Kreupelbosje en Konijneneiland nog te herkennen. Oostelijker ligt Hempstead (Heemstede) en aan de oostpunt van Long Island ligt Block Island, genoemd

Afb. 3. Foto uit ca. 1885 van het laat-17de-eeuwse De Hart Bergen House, dat in Gowanus lag. Het linker gedeelte is het oudst. (Uit: E. Nooter, 1984. *The Old Dutch Homesteads of Brooklyn*, Fig. 5.)

naar Adriaen Block, die als eerste rond het eiland voer. En er loopt midden over het eiland nog een oude grenslijn tussen het oostelijke Suffolk County en het westelijker Nassau County dat weer ten oosten van Brooklyn ligt. Die grenslijn is nog dezelfde als destijds (1650 - 1664) die tussen het Nederlandse en Engelse gebied. Veel valt van vroeger niet meer te bespeuren. De schaarse oorspronkelijke Hollandse bevolking (die trouwens zelf allerm minst homogeen Nederlands was) is langzaam opgegaan in de Engelse.⁷ Het woord "langzaam" is hier zeker niet misplaatst: zelfs in 1700 waren er maar 550 inwoners, waaronder 100 slaven, in Breuckelen. Een rustige boerennederzetting, zoals ook de eerste immigranten voor ogen stond. In onze woonwijk "de Poel" vinden we sommige van hun namen (Bout, Aertsen, Dircksen, Van Couwenhoven) terug. Bout en Aertsen waren de gemachtigden van dat eerste kleine groepje uit 1646⁸; ze werden toen ook meteen tot schepen benoemd, hetgeen heel gewichtig klinkt, maar in een gemeenschap van hooguit een tiental huishoudens weinig betekenis had. Er is een kaart bewaard gebleven (jaartal onbekend) waarop de eerste schaarse bebouwing staat aangegeven.

In Brooklyn, en op Long Island in het algemeen, bestaat (zo blijkt uit het schoolboek en uit de publikaties van de Brooklyn Historical Society en de Long Island Historical Society waarvan ik dankbaar gebruik heb gemaakt) een grote belangstelling voor het Hollandse verleden. In 1984 organiseerde men nog een tentoonstelling over de oude bebouwing uit de Hollandse tijd (zie Afbeeldingen 2 en 3). Voor ons gevoel is er niet altijd een Hollandse bouwstijl in terug te vinden. Het beschikbare materiaal (hout), de herkomst van de eerste bouwers (soms afkomstig uit de Zuidelijke Nederlanden) en de aanpassing aan de capaciteiten van de bouwer zullen hun invloed hebben doen gelden.

Veel is besproken. Niet steeds bleek een duidelijke reconstructie mogelijk, maar enkele onzekere punten zijn wel opgelost. Waar het lezen in een oud schoolboek al niet toe leidt!

Noten

- 1 Gloria Sesso en Regina White, 1980. *The Long Island Story*. Steck Vaughan Co., Austin, TX.
- 2 Henry W.B. Howard (Red.), 1893. *History of the City of Brooklyn from its Settlement to the Present Time*, Vol. 1. *The Brooklyn Daily Eagle*, Brooklyn, 646 blz., in het bijzonder blz. 39 ff.
- 3 D. Ment, 1979. *The Shaping of a City, a Brief History of Brooklyn*. Brooklyn Educational and Cultural Alliance, blz. 5.
- 4 G.F. de Jong, 1975. *The Dutch in America, 1609 - 1974*. Twayne Publishers, Boston, MA, blz. 15, noot 15.
- 5 De algemene gegevens omtrent Nieuw-Nederland zijn grotendeels ontleend aan P. Geyl, 1961. *Geschiedenis van de Nederlandse Stam*, deel II, blz. 571 ff., de gegevens over de vestigingen op Long Island aan het reeds genoemde werk van Ment.
- 6 Collectie Roell. de Vries (Centraal Bureau voor Genealogie, 's-Gravenhage). De naam Van Twiller komt nog veel voor in Bunschoten.
- 7 In 1664 telde Nieuw-Nederland 9000 inwoners, waarvan slechts 6000 Nederlanders. Nieuw-Engeland (de Engelse koloniën ten noorden ervan) had er toen al 50 000. En ook ten zuiden (Virginia) was er toen al een flinke kolonistenbevolking (zie De Jong).
- 8 Howard, 1893, blz. 40.

Uit oude raadsnotulen

10. Oud-archief een ongewenste kostenpost

“Eene gewenschte behoorlijke regeling van het Oud-Gemeente-archief is niet tot stand kunnen komen, doordien het meerendeel der Raadsleden het belang daarvan niet schijnt te willen inzien en omdat zulks kosten zoude veroorzaken.”

Uit: Archief Gemeente Breukelen-St. Pieters, inv. nr. 9, Gemeenteverslagen 1851 - 1904. Daarin: Jaarlijksch Uitvoerig en beredeneerd Verslag van den toestand der Gemeente Breukelen-St. Pieters, jaar 1904, blz. 5. Een zelfde opmerking kwam ook al voor in het Verslag over 1902.

A.A.M.